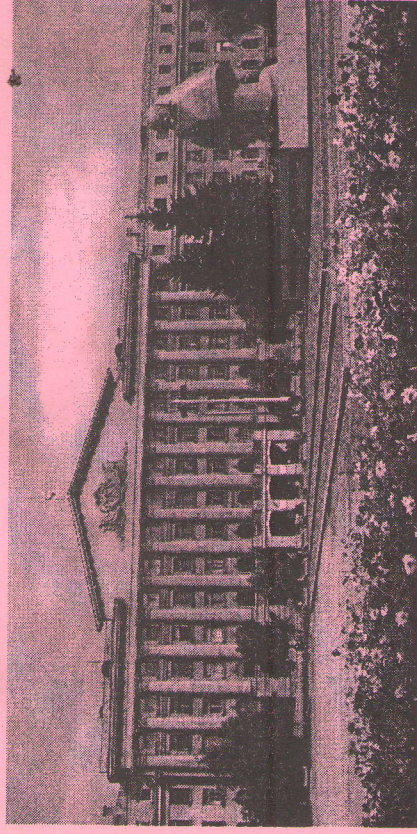

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
III Міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 25 квітня 2014 року)

Київ 2014

УДК 159:34
ББК Ю9
А437

Редакційна колегія:

Черней В. В., кандидат юридичних наук, доцент (голова);
Костицький М. В., доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, академік НАПрН України,
заслужений юрист України (співголова);
Гвоздік О. І., доктор філософських наук, професор;
Казміренко Л. І., кандидат психологічних наук, професор;
Кудерміна О. І., кандидат психологічних наук, доцент;
Кушакова-Костицька Н. В., кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник;
Луцький І. М., доктор юридичних наук, професор;
Марчак В. Я., доктор юридичних наук, професор;
Медведєв В. С., доктор психологічних наук, професор;
Мойсєєва О. Є., доктор психологічних наук, професор;
Бодюл Є. М., кандидат юридичних наук

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Національної академії внутрішніх справ від 19 березня
2014 року (протокол № 8)*

Матеріали подано в авторській редакції

А437 Актуальні проблеми юридичної психології [Текст] : зб.
матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 квіт.
2014 р.) / [ред. кол. : В. В. Черней, М. В. Костицький,
О. І. Кулерміна та ін.] – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 304 с.

ББК Ю9

© Національна академія внутрішніх справ, 2014

ПЕРЕДМОВА

На базі Національної академії внутрішніх справ уже втретє проводиться конференція з назвою «Актуальні проблеми юридичної психології».

Першу міжнародну наукову конференцію, присвячену цим питанню, було проведено 18–20 травня 1999 року в Київському інституті внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ. Серед її організаторів були ректор НАВС, член-кореспондент АПН України Я. Кондратьєв, академіки М. Костицький, С. Максименко, професори В. Татенко, Г. Юхновець, С. Яковенко та ін.

На конференції було заслухано доповіді та повідомлення, присвячені психологічному супроводженню діяльності органів внутрішніх справ, пенітенціарній психології, психосоціальним наслідкам надзвичайних подій та шляхам їх мінімізації, новим технологіям у психології.

Друга науково-практична конференція з актуальних проблем юридичної психології відбулася в Київському національному університеті внутрішніх справ 29–30 вересня 2006 року. Організаторами були ректор університету професор Є. Моїсєєв, академіки М. Костицький, В. Синьов, професори О. Джужа, Л. Казміренко, В. Медведєв, Г. Юхновець, С. Яковенко.

У конференції взяли участь відомі в Україні фахівці, серед них академіки В. Коновалова, С. Максименко, О. Маноха, член-кореспондент НАПрН України В. Шепітько, професори В. Андросюк, Б. Андрусишин, В. Казміренко, В. Панок, М. Супрун, П. Фріс, доценти В. Марчак, І. Охріменко та ін.

На пленарному засіданні було розглянуто проблеми особистості в системі юридичних координат, соціальної дезадаптивності людини у світі, що глобалізується, розвитку й соціалізації особистості, психологічної взаємодії в судочинстві, практичної юридичної психології в судочинстві та психопрофілактичної роботи з персоналом органів внутрішніх справ.

Більшість учасників конференції виступили на секціях, присвячених теоретико-методологічним і педагогічним аспектам юридичної психології, психології юридичної діяльності, кримінальній та пенітенціарній психології. За результатами дискусій на конференції було прийнято рекомендації, які доведено до державних відомств і навчальних закладів.

Назарова О.А.,

студентка юридического факультета
Гродненского государственного университета
имени Янки Купалы

ПРИЧИНЫ ПРЕСТУПНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

К одной из глобальных и важнейших проблем как государства, так и общества в целом, относится преступность малолетних и несовершеннолетних. Это объясняется именно тем, что подрастающее поколение играет основополагающую роль в развитии общества, обеспечивает его жизнеспособность. В соответствии с ч. 6 и ч. 7 ст. 4 Уголовного кодекса Республики Беларусь, малолетним признается лицо, которое на день совершения преступления не достигло возраста четырнадцати лет, а несовершеннолетним, в свою очередь, — лицо, которое на день совершения преступления не достигло возраста восемнадцати лет. Решению этой проблемы способствует выделение причин такого поведения среди лиц, не достигших совершеннолетия, и приложенные всевозможные усилия их предотвращения.

Стоит отметить, что значительная часть несовершеннолетних и малолетних преступников страдает аномалиями психики: психопатия, невротические черты и патологические реакции (повышенная возбудимость, раздражительность, тревожность), пониженный уровень интеллектуального развития. И этот фактор непросто объяснить. С одной стороны, это может быть вызвано условиями воспитания, обстановкой в семье, травмами детства. Но это будет касаться уже непосредственно социологической сферы, социологического подхода, в частности. С другой, как утверждают психологи, в процессе онтогенетического развития ребенок переживает определенные кризисные периоды, характеризующееся качественно новыми скачками в развитии психики и организма. То есть, иными словами, именно эти «скачки» и могут стать основанием для совершения асоциального поступка. Однако подобные скачки характерны опять же не для всех подростков.

Социологические концепции делинквентного поведения соответственно базируются на социальных и культурных факторах, влияющих и определяющих поведение человека в обществе преступлений, преступник же является только орудием. Так, Эмиль Дюркгейм предложил термин «аномия» — состояние общества, при котором отсутствуют общепринятые нормы и ценности, наблюдается своеобразный нормативный вакуум. В таких условиях присутствует равнодушное, отчужденное, недоверие людей друг к другу, теряется стабильность института семьи, растет безразличие к деятельности

государства. Эмиль Дюркгейм отмечает, что не только промышленные и финансовые кризисы, несущие бедность и разорение, увеличивают число отклонений в поведении, но и благоприятные перемены оказывают то же влияние так как кризис является потрясением коллективного строя.

Значительным фактором аномии выступает как раз-таки пребывание несовершеннолетнего (малолетнего) в семье. А такие явления, как лишение родительских прав, жестокое обращение с ребенком, алкоголизм, безответственность, равнодушные и иные понятия, которые прямолинейно оказывают влияние на развитие ребенка, расширение его кругозора, причём не в самую лучшую сторону. Семья действительно обладает многими рычагами, способствующими формированию несовершеннолетнего (малолетнего), и практически во всем именно от нее зависит будущее ребенка. К сожалению, часть современного общества составляют также и дети-сироты, дети, оставшиеся без попечения родителей, которых воспитывают детский дом, дом-интернат. Безызвестно, что в данном случае ситуация намного сложнее и напряженнее. Еще одним фактором необходимо признать какое-либо учреждение образования: школу, детский сад, поскольку оно должным образом влияет на формирование личности, ее социализацию, прежде всего.

И, рассмотрев некоторые из выделенных выше проблем, представляется возможным усиление мер воздействия государства посредством расширения сфер социальной политики (в том числе, на законодательном уровне), активизации молодежных объединений, организации досуга и иное.

Но главное — это безучастность государства в формировании, развитии и жизни в целом подрастающего поколения.

Петечел О.Ю.,

кандидат юридических наук, доцент, доцент
кафедры криминального права Юридического
института Прикарпатского национального
университету ім. В. Стефаника

ПСИХОЛОГІЯ ЖЕРТВИ ЗЛОЧИНУ ЯК САМОСТІЙНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Юридична психологія як наука має невелику історію. Зародившись в другій половині XIX століття в межах вивчення окремих аспектів злочину та поведінки злочинця, сьогодні юридична психологія багатогранна та різновекторна наука.

Класично в системі юридичної психології виділяють чотири основні галузі (напрямки): правова психологія, кримінальна психологія, судово психологія та пенітенціарна психологія. Однак її активний розвиток в останні десятиліття призвів до того, що юридична психологія вже вийшла за рамки даної системи.

Так, у своїй праці «Теоретичні та методологічні засади юридичної психології» (1999 рік) М.В. Костицький виділяє шість напрямків юридичної психології: правова психологія, психологія правоохоронної та правозастосовчої діяльності, кримінальна психологія, пенітенціарна психологія, психологічні аспекти професійного відбору і психологічної підготовки, судово-психологічна експертиза.

А уже у праці «Становлення української юридичної психології та основні напрямки її розвитку» (2007 рік) М.В. Костицький розширює спектр основних напрямків наукових досліджень в галузі юридичної психології та виділяє:

- 1) теоретичні та методологічні основи юридичної психології;
- 2) правова психологія;
- 3) кримінальна психологія;
- 4) психологія юрисдикційної діяльності та її учасників;
- 5) психологія досудового розслідування;
- 6) психологія діяльності правоохоронних органів;
- 7) психологія праці юриста;
- 8) психологія оперативно-розшукової діяльності;
- 9) пенітенціарна психологія;
- 10) теорія та методика використання спеціальних психологічних знань в юрисдикційному процесі.

Незважаючи на таку різносторонність наукових розробок в галузі юридичної психології, більшість із них все-ж-таки спрямовані на вивчення злочину та злочинця, відносин між злочинцем та правоохоронним чи судовими органами. Однак слід відзначити, що останній час вектор уваги вчених переміщується зі злочинця на особу, що постраждала від злочину.

В юридичній психології немає єдиного підходу щодо поняття та змістовного наповнення даного напрямку наукових досліджень. Так, частина науковців визначає даний напрям як психологію жертви злочину в рамках кримінальної психології (Медведєв В.С.) або як психологію потерпілого в межах судової психології (Коновалова В.О., Шепітько В.Ю., Сітковська О.Д.). При цьому визначають і різне спрямування досліджень у цій сфері. Одні вивчають жертву як учасника злочинного діяння, інші ж досліджують потерпілого як учасника кримінального провадження, часто вживаючи термін «жертва злочину».

Така ситуація призводить до безсистемності та фрагментарності наукових досліджень, такі питання, наприклад, як психологічні аспекти віктимологічної профілактики, примирення жертви зі злочинцем залишаються поза увагою.

Таким чином, на нашу думку, значний науковий потенціал у цій сфері дає підстави виділити самостійний напрям юридичної психології – психологію жертви злочину як окремих напрямків юридичної психології, що вивчає індивідуальні психологічні ознаки жертви злочину, її поведінку до, під час та після вчинення злочину, характер взаємодії слідчого при проведенні слідчих дій, психологічні основи віктимологічної профілактики та відшкодування завданої шкоди.

Сахнік О.В.,

кандидат психологічних наук, начальник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного центру ІКВС НАВС

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З РЕЗЕРВОМ КАДРІВ НА ВИСУНЕННЯ В ДЕРЖАВНІЙ ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

В умовах демократизації суспільства основні стратегічні цілі кадрової політики державних установ України полягають у формуванні оптимальної за призначенням соціально-професійної структури персоналу, здатного забезпечити успішне вирішення поставлених перед ним завдань, створенні такої системи роботи, що сприятиме відпрацюванню у кожного працівника професійного стилю поведінки, адекватного меті функціонування організації. Досягнути поставлених цілей можна лише з урахуванням принципів управління персоналом, що полягають у створенні для кожного працівника можливостей для реалізації власних знань, вмінь та здібностей, а також у виборі надійних методів стимулювання професійного й особистісного росту підпорядкованого персоналу.

Ефективність впровадження зазначених принципів реалізації кадрової політики в установах державного значення обумовлює успішність роботи з працівниками за всіма пріоритетними напрямками, якими у першу чергу є систематичне та перспективне визначення можливих вакансій, потреб у певних категоріях персоналу, планування та проведення профпрорієнтаційних заходів з метою комплектування штатних посад органу (установи) фахівцями з необхідними характеристиками та рівнем професійної підготовки; впровадження заходів професійного